

Eesti tuntuima valmimestri radadel: Jakob Tamm ja tema värssmuinasjutumaailm

On teada-tuntud tõde, et muinasjutud kõnetavad inimesi läbi aegade. Neid loetakse ja armastatakse olenevata vanusest. Jakob Tamm oli mees, kes tõi eesti kirjandusse värssmuinasjutu mõiste. Ta kirjutas valme, luuletusi ja publitsistikat, kuid rikkalik muinasjutumaailm ja rahvajutud paelusid teda kuni surmani.

Kord karjapoiss astus mööda järvekallast, raske mure rõhus rinda, pisar palgeil veeremas. Siis näkki ta nägi ja lummatuna ilust ta vette astus paljajalu. „Vesineitsi, oh võta mind veaevatut,“ ta hardalt siis palus...

(Jakob Tamm „Näkk“ 1893)

Jakob Tamm sündis 7. mail 1861. aastal Tartumaal Vaste-Nõo vallas talusulase pojana. Huvi rahvajuttude vastu ärkas noores Jakobis juba varakult. Rikkalik fantaasimaailm ja pimedalt naabrimemmelt kuulatud vanaaja jutud kasvatasid seda huvi veelgi.

Alghariduse sai tulevane valmimester valla- ja kirikukoolis. Õpingute ajal paelusid noort Tamme nii eesti rahvajutud kui piiblilood suurest kuningas Taavetist, sest Tamm nägi neis lugudes müstikat ja jõulisust.

1878. aastal asus Jakob Tamm õppima Tartu Õpetajate Seminari kindla sooviga omandada koolmeistri elukutse. Siin tegi ta oma esimesed luulekatsetused. 1883. aastal töötas ta Adaveres, Pilstveres ja Põltsamaal. 1893. aastal suunati Tamm tööle Väike-Maarja kihelkonnakooli, kus tal tuli vastu võtta kooli juhatamise vastutusrikas amet. Tihe suhtlus Jakob Liiviga ärgitas Tamme koolitöö kõrvalt luulega aktiivsemalt tegelema hakata. Kujunes välja ümbruskonna kirjamehi ühendav Väike-Maarja parnass.

Tamme rahvavalgustuslik hoiak kujunes välja juba seminaris õppides. Ta leidis, et maarahvast saab harida üksnes neile juba tuttava kaudu. 1901. aastal Rakveres oma kauaaegseid kirjandussõpru küllastades kirjutab ta: „Mu tahe on tugev ja vaim ergas, et anda välja veel mõni luulekogu, mis jutustaks eestluse oma lugu ja kui ma peaksin selle pärast ka oma kuuenõbid maha müüma, siis teeksin ma seda meeleldi.“ (Väike-Maarjas 1901)

Maalähedus ja romantiline lähenemisviis luulekeelele tegid Tamme värvika ja veidi salapärase auraga mehe Virumaa kirjandusloos. 1914. aastal avaldatud „Jakob Tamme lugulaulud“ on siinkohal heaks näiteks, sest sellest kogust võib leida nii eesti algupärandid kui vene tõlkeloomingut. Autor võtab selles kogus küll ühiskonnakriitilise hoiaku kirjanike kesise sissetulekute suhtes, kuid oskab samas hästi mängida rahvapäriliste ja rahvajuttudega ning tuua need sisse oma värsikeelde.

Pedagoog, kirjanik ja seltskonnategelane jõudis koolijuhataja töö kõrvalt tõlkida ka hulgaliselt vene ja saksa luulet. Sealjuures ei unustanud ta ka nooremalt lugejaskonda, avaldades lastele väikese valmikoga pealkirjaga „Ussikuningas“. Nimetatud kogumik sisaldab hulgaliselt algupäraseid saksa ja vene värssmuinasjutte, mille Tamme oskuslikult eestipäraseks mugandas. Tuntuimad neist värssmuinasjuttudest on värsslood „Odavad orjad“ ja „Siga“.

Tiheda töögraafiku kõrvalt hakkasid Tamme aga vaevama tõsised terviseprobleemid.

1903. aastal varasügisel Rakveres kirjandusringkonna sõpru küllastades on ta sunnitud kaks nädalat veetma oma hea sõbra ja mõttekaas-

lase Richard Alakõrsi juures, kellel tol ajal oli linnas väike ühetoaline ametikorter, sest maovaevused ja periooditi tõusev palavik ei võimalda Tamme mõnda aega koduteed ette võtta. Kui ta siis septembri keskel 1903 viimaks Väike-Maarjasse naaseb, mõistab ta peagi, et kui tahab veel kirjutada, peab ta oma ajagraafikus tõsiselt muudatusi tegema. 1904. aastal ilmub luulekogu „Musta aja mälestused“, milles autor keskendub eestlaste kannatusrohkele minevikule ja rahvusromantilisele luulele.

Elu lõpuperioodil kirjutab Tamme mõned luuletused koduteemal, kuid järjest halvenev tervis nõuab oma aja ja Tamme on sunnitud kasutama oma õpilase Anton Hansen Tammsaare abi, et mõned luuletused ja värsslood veel kirja panna. Peagi saavad neist lahutamatud sõbrad ja mõttekaaslased.

Jakob Tamme luule andis eesti kirjandus- ja koduloosse uue värvika ainese, mis hiljem on inspireerinud nii Gustav Suitsu kui Kersti Merilaasi loomingut. See oli värvikas ja muinasjutuline luulemaailm. Jakob Tamm lahkus meie hulgast 26. juulil 1907. aastal ja on maetud Väike-Maarja vanale kalmistule. Kalmu kaunistab graaniidist valmistatud büst.

Karin Hansson